

Geografiska Notiser återtrycker fortsättningen av debatten om läroplanerna i geografi ur Svenska Dagbladet i november 2010. Det första debattbidraget återpublicerades i Geografiska Notiser nr 4, 2010. Nedan är Jan Björklunds replik samt debattens slutreplik från läroplansförfattarna, lärare och forskare i geografi och Annica Grundström, ordförande Geografilärarnas Riksförening.

Fakta och samband hör ihop¹

REPLIK Geografi

Faktakunskaper och förståelse för helheten är inte motsatser. Hos det pedagogiska etablissemanget finns ofta en panisk rädsla att uppfattas som gammaldags, skriver utbildningsminister Jan Björklund (FP) i en replik.

Ska eleverna som går ut ur grundskolan veta att Rom är huvudstad i Italien och att Paris är det i Frankrike? Ska de kunna skilja på Skåne och Lappland? Ska de veta att Japan är ett land i Asien? Ja, svarar jag. Detta tillhör allmänbildning och i skolan ankommer det på ämnet geografi att ge eleverna dessa faktakunskaper.

Jag får hård kritik för detta i en artikel (Brännpunkt 11/11) av en rad ämnesexperter som åt Skolverket tagit fram förslag till nya kursplaner. De kallar min inställning »gammaldags» och »etnocentrisk». I stället för att kunna fakta, menar kritikerna, ska geografiämnet ge förståelse för hållbar utveckling, klimatförändringar och globalisering.

Men faktakunskaper och förståelse för helheten är inte motsatser. Hur ska man kunna förstå växthuseffektens påverkan på jordklotet om man inte vet ungefär vad Arktis och Sahara är? Hur ska man förstå världspolitik utan att förstå ord som »Washington», »Ryssland» och »Mellanöstern»? Att känna till att Kina och Indien är länder i Asien underlättar när man ska diskutera globalisering.

Självfallet räcker det inte med faktakunskaper i skolans orienteringsämnen. Expertgruppen föreslog ett 30-tal delmål i den nya kursplanen för geografi. Huvuddelen har fastställts av regeringen. De behandlar till exempel förståelse för livsmiljöer, klimatförändringar och orsaker till att folk flyttar.

Men regeringen har lagt till mål i kursplanen för geografi om att elever även ska ha vissa faktakunskaper i geografi. Till exempel, för mellanstadiet, namn och läge på Europas länder. Och i högstadiet viktigare länder, hav, öknar och storstäder i övriga världen. Det är dessa tillägg som upprör kritikerna.

1 Tidigare publicerad i Svenska Dagbladet (SvD Brännpunkt 12 november 2010).

Hos det pedagogiska etablissemanget finns ofta en panisk rädsla att uppfattas som gammaldags. Att »rabbla kunskaper» anses inte modernt. Men jag menar att faktakunskaper, till exempel namn på huvudstäder, satsdelar, kroppsdelar och viktigare kungar eller kompositörer ger oss ett nät av

baskunskaper i olika ämnen som gör att vi kan relatera olika kunskaper till varandra och lättare tolka samband och helheter.

Det finns ingen motsättning mellan att kunna fakta och ha förståelse för de stora sammanhangen. Tvärtom är faktakunskaper en förutsättning för vidare förståelse.

Jan Björklund (FP), utbildningsminister

Modern geografi ger mer än fakta²

SLUTREPLIK Utbildning

Det är glädjande att Björklund och vi delar uppfattningen att det inte finns någon motsättning mellan att kunna fakta och ha förståelse för sammanhang (Brännpunkt 12/11). Det är dock inte där som skiljelinjen går. Problemet med Utbildningsdepartementets ändringar i kursplanen är att studierna i mellanstadiet begränsas till *enbart* svenska landskap, Sverige, Norden och Europa. Vi anser att eleverna på låg- och mellanstadiet ska och kan lära sig om Sverige och världen. Att bara memorera faktakunskaper är oengagerande. Däremot ökar förståelsen och engagemang om eleven placerar in faktakunskaperna i ett sammanhang. Exempel på departementets ändringar för åk 4–6:

Skolverkets kursplan:

- Namn och läge på länder, regioner, städer, hav, sjöar, floder, bergskedjor och öknar som eleven möter i undervisningen.

Departementets kursplan:

- Namn och läge på Sveriges landskap samt orter, berg, hav och vatten i Sverige samt huvuddragen för övriga Norden.
- Namn och läge på övriga Europas länder samt viktigare öar, vatten, berg, regioner och orter.

Vi menar att geografiämnet kan vara mycket mer än att bara *beskriva* platser och länder utifrån arbetsgången att starta i Sverige och arbeta sig utåt i världen. Skolverkets förslag lyfter fram vikten av att jämföra olika platser i världen med varandra för att utifrån fakta förstå likheter, skillnader och olika sammanhang. Eleverna lär sig namn och lägen på platser och företeelser men de lär sig samtidigt om var och varför just där.

När ungdomar är intresserade och frågande inför den värld de växer upp i har den moderna geografien svar, kunskaper och verktyg. Att kunna jämföra, förstå samband och se konsekvenser är i linje

² Tidigare publicerad i Svenska Dagbladet (SvD Brännpunkt 16 november 2010).

med läroplanens intentioner samt resultatet från nationella utvärderingar av grundskolan. Geografiämnets fokus är kunskap om samband mellan natur, samhälle och människans livsvillkor. Detta är en syn på kunskap om världen som står i kontrast till de ändringar som regeringen infört.

Gia Destouni, professor i hydrologi, Stockholms universitet

Gunnel Forsberg, professor i kulturgeografi med inriktning på samhällsplanering, Stockholms universitet

Anders Fridfeldt, huvudområdesansvarig geografi Stockholms universitet, kursplaneförfattare geografi

Annica Grundström, ordförande Geografilärarnas Riksförening

Ulf Helldén, professor i naturgeografi, Lunds universitet

Karin Holmgren, professor i naturgeografi, Stockholms universitet, ledamot av Skolverkets inre referensgrupp

Johan Kuylenstierna, Centre Director, Stockholm Environment Institute, adjungerad professor i internationella vattenfrågor

Lena Molin, lektor, Institutionen för didaktik, Uppsala universitet, kursplaneförfattare geografi

Gunhild Rosqvist, professor i geografi, Stockholms universitet, ordförande för SSAG

Lennart Olsson, professor, föreståndare för Lund University Centre for Sustainability Studies, ordförande i Nationalkommittén för Geografi vid Kungliga Vetenskapsakademien

Lisa Sjöström, lärare Färila, kursplaneförfattare geografi

Arjen Stroeven, professor i naturgeografi, Stockholms universitet

Tomas Torbjörnsson, lärare Bengtsfors och forskarskolan i geografi Uppsala, kursplaneförfattare geografi

Mats Widgren, professor i kulturgeografi, Stockholms universitet

Jan Öhman, professor, Kulturgeografiska institutionen, Uppsala universitet, ledamot av Skolverkets inre referensgrupp